

УДК 657

doi: 10.15330/apred.1.17.246-256

Гнатюк Т.М.¹, Шкроміда В.В.², Шкроміда Н.Я.³, Василюк М.М.⁴

БУХГАЛТЕРСЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра обліку та оподаткування,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ,
76018, Україна,
тел.: (0342) 533232,
e-mail: koa@pnu.edu.ua,

¹ORCID: 0000-0002-7984-987X

²ORCID: 0000-0003-1826-8243

³ORCID: 0000-0001-7170-2497

⁴ORCID: 0000-0001-7372-4382

Анотація. У статті проведено теоретичне обґрунтування процесів, що викликають необхідність трансформації простору, в якому здобувачі бухгалтерської освіти отримують можливості набувати усі необхідні компетентності для швидкого переходу від навчання до трудової діяльності за обраним фахом. Дано критичну оцінку стану вітчизняної системи підготовки бухгалтерів і аудиторів у закладах формальної освіти, яка не реалізує увесь наявний потенціал що можуть запропонувати професійні бухгалтерські організації через інтеграцію в освітній процес результатів неформальної та інформальної освіти. Встановлено, що потенційні роботодавців, як зі сторони бізнесу так і з боку державного сектору економіки постійно підвищують вимоги до випускників облікової спеціальності, вимагаючи, відразу на вході у професію, широкої бази технічних знань та умінь, а також соціальних навиків успішності. Широке змістове навантаження поняття бухгалтерської освіти дозволяє однаково асоціювати її з випускниками освітніх закладів за рівнями визначеними нормативним законодавством в межах формальної освіти, так і з професійними бухгалтерами, що за окремими освітніми програмами отримують професійні кваліфікації або самостійно здобувають окремі компетентності впродовж життя в процесі професійної діяльності на робочому місці. Проте через нездатність університетської бухгалтерської освіти, яка наповнена дозвільними практиками та бюрократичними регламентами, своєчасно реагувати на зміни, що відбуваються у професії бухгалтера, частина її здобувачів втрачає професійну орієнтацію, яка була сформована на момент вступу до навчального закладу під впливом соціального середовища. У сучасному освітньому просторі питання дидактики, у частині удосконалення методів та організаційних форми навчання, залишається ключовим завданням, яке прямо впливає на розвиток та популяризацію професії. Узагальнено систему понять і уявлень про організаційно-методичні форми навчання, що є елементом посилення методичного забезпечення бухгалтерської освіти шляхом впровадження в навчальний процес нових конфігурацій взаємодії зі студентами. Запропоновані форми роботи потребують проведення функціонального дискурсу з урахуванням семіотичного підходу до вирішення поставленого переліку проблемних питань.

Ключові слова: бухгалтерська освіта, бухгалтер, заклади освіти, навчальна діяльність, професійний рівень бухгалтера.

Gnatiuk T.M.¹, Shkromyda V.V.², Shkromyda N.Ya.³, Vasyliuk M.M.⁴

ACCOUNTING EDUCATION IN UKRAINE: TRENDS AND PROSPECTS

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,

Department of Accounting and Taxation,
Shevchenko str., 57, Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine,
tel.: (097) 282-35-44,
e-mail: koa@pnu.edu.ua,

¹ORCID: 0000-0002-7984-987X

²ORCID: 0000-0003-1826-8243

³ORCID: 0000-0001-7170-2497

⁴ORCID: 0000-0001-7372-4382

Abstract. The article provides a theoretical justification of the processes that necessitate the transformation of the space in which students of accounting education have the opportunity to acquire all the necessary competencies for a rapid transition from study to work in the chosen specialty. A critical assessment of the state of the domestic system of training of accountants and auditors in formal education institutions, which does not realize all the available potential that can offer professional accounting organizations through the integration into the educational process of the results of non-formal and informal education. It is established that potential employers, both on the part of business and on the part of the public sector of the economy, constantly increase the requirements for graduates of accounting, requiring, immediately upon entering the profession, a wide base of technical knowledge and skills and social skills. The broad content of the concept of accounting education allows to associate it equally with graduates of educational institutions at the levels defined by regulations within formal education, and with professional accountants who receive professional qualifications for certain educational programs or independently acquire certain competencies during life in the process of professional activity. workplace. However, due to the inability of university accounting education, which is filled with permissive practices and bureaucratic regulations, to respond in a timely manner to changes in the accounting profession, some of its applicants lose their professional orientation formed at the time of entering the institution under the influence of social environment. In the modern educational space, the issue of didactics, in terms of improving the methods and organizational forms of education, remains a key task that directly affects the development and promotion of the profession. The system of concepts and ideas about organizational and methodological forms of education is generalized, which is an element of strengthening the methodological support of accounting education by introducing new configurations of interaction with students into the educational process. The proposed forms of work require a functional discourse, taking into account the semiotic approach to solving the list of problematic issues.

Key words: accounting education, accountant, educational institutions, educational activity, professional level of an accountant.

Вступ. Швидкі та глибокі зміни в науковій, технологічній, економічній, соціальній та культурній сферах визначають нагальну необхідність постійного оновлення та вдосконалення професійних знань і навичок працездатного населення різних вікових груп. Сучасна епоха знаменує собою зростаючі потреби у самореалізації особи не тільки особистому розвитку, але і в трудовій діяльності. Складність та обсяг накопичених суспільством знань, особливо з окремих наук, породжує потребу в отриманні релевантних компетенцій задля успішної самореалізації, трудової і, як наслідок, соціальної адаптації випускників облікових спеціальностей. Прискорення темпів розвитку суспільних відносин дає здобувачам освіти сучасний інструментарій у вигляді глобальних інформаційних та телекомунікаційних мереж, проте вимагає значного коригування традиційного набору інтегральних, загальних та фахових компетентностей і очікуваних результатів навчання зі спеціальності “Облік і оподаткування”.

Зростає необхідність у підготовці фахівців із обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування, які не тільки володіють навиками вирішувати складні спеціалізовані

завдання, але і здобули достатній досвід їх прикладного застосування. Поєднання фахових, технологічних та комунікативних навиків із лідерськими здібностями та орієнтацією на обслуговування клієнтів можна реалізувати за допомогою гнучких навчальних програм у широкому діапазоні тематичних напрямків, здатних задовольнити сучасні запити ринку праці.

Через глобалізацію виробництва, упровадження нових технологій у господарську діяльність, необхідність захисту довкілля, зміну моделей споживання та способу життя вимоги роботодавців, що ставляться перед випускниками облікових спеціальностей на ринку праці, також динамічно змінюються. Так, перехід до стратегій управлінської гнучкості, скорочення операційного циклу та підвищення оперативності реагування на тренди багаторівневого ринку зумовлюють потребу у гнучкості, швидкості адаптації та більшій мобільності облікових працівників всередині компанії. Поєднання значної кількості різноманітних професійних навиків і прикладного досвіду співробітників, постійні кваліфікаційні вдосконалення та безперервний розвиток і накопичення знань стають визначальними критеріями при прийомі на роботу чи про розробці системи заохочувальних виплат. Тому заклади освіти, які реалізують освітні програми облікових спеціальностей, мали б поряд із традиційними підходами до накопичення та трансферту знань застосовувати інші форми освітнього процесу та впроваджувати в освітні компоненти поєднання елементів теоретичної та практичної підготовки.

Постановка завдання. Із кожним роком використання інформаційних технологій у бухгалтерському обліку прискорюється, а професія вимагає інтегрувати більше технологічних знань, навичок і вмій. Це викликає жваву дискусію в академічному середовищі щодо необхідності трансформації простору, в якому здобувачі вищої освіти отримують можливості набувати усіх необхідних компетентностей для швидкого переходу від навчання до трудової діяльності за обраним фахом. Прийняття Закону України “Про вищу освіту”, яким декларується створення умов для співпраці закладів вищої освіти з державними органами та бізнесом на принципах освітньої автономії, спонукають наукову спільноту працювати в напрямку створення нових програм, спрямованих як на розвиток студентів, так і на підвищення кваліфікації викладачів облікових спеціальностей [1]. А утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти дозволяє реалізувати державну політику пов’язану із забезпечення потреб суспільства, бізнесу та держави у кваліфікованих фахівцях на ринку праці [2].

Окреслена проблематика досить широко висвітлюється у працях вітчизняних вчених та стає провідною темою наукових конференцій. Зокрема, М. Шигун зазначає, що вітчизняна система підготовки бухгалтерів і аудиторів потребує якісних змін у професійній бухгалтерській освіті за зразком провідних країн світу, а створення відповідного кадрового, організаційного, технологічного, програмного та методологічного забезпечення є передумовою повноцінного впровадження облікових та звітних інновацій в Україні. Провідна роль у цьому процесі відводиться спільним заходам закладів освіти, вітчизняних та міжнародних професійних організацій, які спрямовані на вирішення проблемних питань запровадження й функціонування безперервної освіти бухгалтерів та постійного підвищення їх професійної кваліфікації [3]. О. Пилипенко та О. Юрченко вважають, що питання якісного наповнення освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів та магістрів за спеціальністю “Облік і оподаткування” в частині отримання здобувачами високого рівня професіоналізму, ініціативності і креативності у вирішенні задач, здатності до самоосвіти, отримання навиків ділової комунікації знаходяться в царині ефективності функціонування системи економічної безпеки підприємств [4]. Значення освіти як одного з чинників модернізації бухгалтерського обліку до вимог сучасної інформаційної економіки та глобалізованого суспільства досліджувала В. Кулик. Серед окреслених напрямів

удосконалення системи вищої бухгалтерської освіти нею було визначено заходи щодо підвищення професійного рівня викладачів, що здійснюють підготовку бухгалтерів у частині здобуття професійних навиків, які відповідають вимогам інформаційної економіки [5]. У тому ж напрямку спрямовує свої висновки В. Вербицька, яка зазначає, що застосування нових інформаційних технологій повинно супроводжуватися радикальними змінами в методах і прийомах викладання та розробкою теорії і методології інноваційного освітнього процесу [6].

Звичайно, найбільш обговорюваним питанням є впровадження програми професійної сертифікації бухгалтерів України. В різні періоди окремі питання професійної сертифікації в своїх працях досліджували С. Зубілевич [7], М. Бондар, М. Шигун [8], В. Метелиця [9], А. Фаріон [10] та інші представники академічної науки. Було детально систематизовано рівні змісту поняття “професійний бухгалтер” та доведено необхідність перегляду освітньо-професійних програм відповідно до вимог Міжнародних стандартів освіти професійних бухгалтерів [7]. Запропоновано концепцію національної сертифікації бухгалтерів на основі нерозривного зв'язку підготовки, перепідготовки та постійного підвищення кваліфікації бухгалтерів із системою вищої освіти, як основної передумови підготовки майбутнього професійного бухгалтера [8]. Одержали подальший розвиток підходи до запровадження національної системи професійної сертифікації бухгалтерів, в основу яких покладено спільну відповідальність професійних організацій, органів державної влади та вищих навчальних закладів та принципи взаємного визнання навчальних дисциплін на рівні професійних організацій і вищих навчальних закладів [9]. За результатами критичного аналізу стану реформування системи бухгалтерського обліку в Україні визначено, що спроможність компаній фінансувати реалізацію програми навчання для підвищення кваліфікації бухгалтерів та отримання сертифікатів є одним з основних чинників того, що питання сертифікації бухгалтерів не отримало комплексного вирішення і не сприяє збереженню попиту бухгалтерські професії на ринку праці [10].

Невирішене питання збереження актуальності бухгалтерської професії в умовах трансформації середовища бухгалтерського обліку та вищої освіти створює передумови, в яких саме університети мають грати провідну роль і задовольнити зростаючі вимоги потенційних роботодавців, як із боку бізнесу, так і з боку державного сектору економіки. Враховуючи сучасний рівень автономії університетів, науково-педагогічний персонал має проявити ініціативу та спільно з бізнесом і професійними організаціями бухгалтерів впроваджувати нові освітні програми, спрямовані як на розвиток студентів, так і на підвищення кваліфікації викладачів.

Метою публікації є теоретичне обґрунтування потенціалу реалізації університетами альтернативних форм організації навчання бухгалтерського обліку, що дають можливість інтегрувати в освітній процес закладів вищої освіти окремі елементи підготовки професійних бухгалтерів, значно підвищують перспективи проходження сертифікації в перші роки трудової діяльності випускників облікових спеціальностей та забезпечують отримання ними необхідної практичної підготовки.

Дане дослідження ґрунтується на застосуванні загально-наукових методів пізнання. Зокрема, елементарно-теоретичний аналіз і синтез, індукція та дедукція, абстрагування та узагальнення дали можливість виокремити та систематизувати сучасні підходи до впровадження альтернативних методів навчання, які, на відміну від традиційних, забезпечують оптимальне використання обсягу годин, відведених на один кредит та дозволяють реалізувати стратегію підготовки професійних бухгалтерів в частині забезпечення програм навчання бухгалтерів упродовж усього життя.

Результати. Межі бухгалтерської освіти є достатньо розмиті та охоплюють широку сферу інтегральних компетентностей, що передбачають здатність

застосовувати теорії та методи економічної науки і характеризуються комплексністю й невизначеністю умов. Фактично бухгалтерська освіта характеризується багатомірністю та широким спектром заходів, спрямованих на навчання студентів бухгалтерського обліку, аналізу, контролю, оподаткування. Це передбачає потенційні можливості широкого застосування професійними бухгалтерами практичних навиків у сфері фінансової звітності, управлінського обліку, аудиту, оподаткування, корпоративних фінансів чи корпоративного управління. За розмахом свого змістового навантаження поняття “бухгалтерська освіта” однаково може застосовуватись, як до випускників різних освітніх програм відповідно до визначених законодавством рівнів освіти за галуззю знань 07 “Управління та адміністрування”, спеціальності 071 “Облік і оподаткування”, що передбачає досягнення визначених стандартами освіти результатів навчання певного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою, так і до навчання за освітніми програмами, що завершується присвоєнням професійної кваліфікації чи самоорганізованим здобуттям окремих компетентностей упродовж життя в процесі професійної діяльності на робочому місці [11]. І. Ткачук відмітив, що обов’язковою умовою безперервної професійної освіти бухгалтера є її методично продумана побудова та періодична атестація фахівця, яка повинна вестися на законодавчій основі [12].

Дискусія навколо стану бухгалтерської освіти триває постійно. Змінюються лише її характер і масштаби, що, ймовірно, пов’язано з мінливістю вимог бізнесу до умінь і навиків професійних бухгалтерів та хронічним відставанням бухгалтерської освіти у вищих навчальних закладах. В. Вербицька відзначає що уже на рівні застосування інформаційних і комп’ютерних технологій існує кілька протиріч пов’язаних із низькою затребуваністю в навчальних цілях сучасних комп’ютерних систем, із невідповідністю традиційних видів навчально-методичного забезпечення та потребою облікової практики, із невідповідністю змісту освіти й реальною професійною діяльністю, із невідповідністю фактичної організації процесу професійної підготовки та очікуваннями бізнесу від якості бухгалтерської освіти [6]. Професійні бухгалтерські організації відіграють важливе місце в дискусіях щодо відповідності бухгалтерської освіти сучасній практиці бухгалтерського обліку та вимогам до професійних бухгалтерів у постійно мінливих робочих умовах. Проте, М. Шигун визначає їх діяльність як неузгоджену та таку, що потребує створення об’єднаної професійної спільноти з єдиними цілями, спрямованими на забезпечення підтримки розвитку професії, підвищення кваліфікації бухгалтерів. Нею запропоновано парадигму модифікації сучасної моделі бухгалтерської освіти на основі тристоронньої взаємодії вищих навчальних закладів, бізнесу та професійних організацій [13]. Тому вища освіта на сучасному етапі розвитку має сформувати систему нових понять і уявлень про форми навчання, що виходять за межі традиційної рівнево-ступеневої структури, щоб орієнтуватись на покоління практиків, які вже здійснюють професійну діяльність та які прагнуть підвищити кваліфікацію чи розширити професійні компетентності.

Швидка адаптація працівників бухгалтерії до змін інформаційних технологій і стандартів обліку та готовність до безперервного навчання протягом усього життя стає ключовим критерієм професійної майстерності. Усвідомлення того, що знання отримані в університеті, швидко стають застарілими, спонукає роботодавців сприяти постійному підвищенню кваліфікації та нести додаткові витрати на навчання й сертифікацію облікових працівників. На жаль, ще на етапі отримання бухгалтерської освіти частина студентів втрачає професійну орієнтацію, яка була сформована на момент вступу до навчального закладу під впливом соціального середовища, в якому прагнення молодшої людини до вибору майбутньої професії часто поступається “авторитетній” думці старших, матеріальному становищу сім’ї та інформаційному

спауму навчальних закладів. Як зазначає С. Стоянова-Коваль, студенти втрачають інтерес до навчання через складність самого матеріалу, а також не розуміння стратегічних цілей навчання за обраною спеціальністю, що призводить до розчарування в майбутній професії, а, відтак, і до самого процесу здобуття знань [14]. Такі явища значно посилюються через нездатність університетської бухгалтерської освіти своєчасно реагувати на зміни, що відбуваються у професії бухгалтера. В силу специфіки організації освітнього процесу у формальній освіті, яка попри реформування залишається наповнена дозвільними практиками та бюрократичними регламентами, зростає розрив між тим, що роблять бухгалтери, і тим, чого навчають викладачі бухгалтерського обліку. В сучасному університеті питання дидактики, в частині удосконалення методів та організаційних форми навчання, залишається далеко на задньому плані й реалізується за залишковим принципом. Це не дає можливості вносити оперативні зміни у зміст бухгалтерської освіти, щоб адекватно реагувати на зміни в характері та складності організаційної діяльності, посилення глобалізації та впливу масового застосування інформаційних технологій.

За згаданих обставин популярність формальної бухгалтерської освіти серед абітурієнтів від року до року знижується. Часто замість того, щоб спрямувати свої зусилля на пошук нових методів й організаційних форм навчання та проведення орієнтації спрямованої на професійну діяльність та визначення професійної траєкторії випускника певного освітнього рівня, викладачі вузів витрачають багато часу та праці на розробку та проведення системних заходів пов'язаних з інформуванням, консультуванням, аналізом, діагностуванням та іншими формами залучення потенційних вступників. Такі заходи в своїй основі спрямовані на забезпечення кількісних параметрів контингенту студентів і не забезпечують його якості. Потім невмотивовані студенти втрачають здатність навчатись бухгалтерському ремеслу, контингент знижується, а викладачі змушені подвоювати зусилля на профорієнтацію нових абітурієнтів. Істотно, що утворюється замкнене коло, в якому освіта здобувається заради освіти, а не формує професіонала з бухгалтерського обліку, який здатен у найкоротший час (буквально з університетської парти) приступати до вирішення складних виробничих завдань, йдучи в ногу з часом та усвідомлюючи необхідність самоорганізованого здобуття потрібних компетентностей під час повсякденної професійної діяльності впродовж усього життя. Тому скорочення часу, за який випускник вищого навчального закладу (після здобуття формальної освіти) набуває кваліфікаційні навички професійного бухгалтера, має позитивно впливати на розвиток бухгалтерської освіти та підвищувати роль професійних бухгалтерських організацій в освітньому процесі. Вирішення цієї задачі може значно послабити негативний вплив проблеми зниження актуальності бухгалтерської професії в умовах технологічної трансформації та глобалізації бізнес середовища.

Окреслена задача, що полягає у створенні системи нових понять і уявлень про організаційно-методичні форми навчання та в оптимізації часу відведеного на отримання достатніх знань умінь і навичок, потребує проведення функціонального дискурсу з урахуванням семіотичного підходу до вирішення ряду проблемних питань. До таких питань можна віднести наступні:

- постійне розширення необхідної бази знань для проведення професійної діяльності у сфері бухгалтерського обліку призводить до того, що формальна освіта в силу певних організаційних особливостей втрачає спроможність забезпечити випускника всіма фаховими та загальними компетентностями, що, у підсумку, негативно впливає на розвиток бухгалтерської освіти;

- успішна самореалізація випускника у професійній діяльності залежить від створених можливостей для формування ними власної освітньої траєкторії та

отримання значної кількості необхідних навиків з-поза меж циклу професійної підготовки, що вимагає формування переліку курсів за принципом “чого маємо навчати”, а не за принципом “чого можемо навчати”;

- недостатнє нормативне обґрунтування місця й ролі професійних бухгалтерських організацій в освітньому процесі та низький рівень інтеграції неформальних освітніх програм чи самостійно отриманих компетентностей у повсякденній професійній діяльності не дають можливості повністю використовувати усі сильні сторони програм професійної підготовки бухгалтерів та забезпечити отримання випускниками професійних кваліфікацій разом із освітніми при завершенні відповідного рівня в межах академічної освіти.

Семіотичний підхід до формулювання ключових тез функціонального дискурсу з питань побудови системи нових понять і уявлень про організаційно-методичні форми навчання в своїй основі має соціально-ідеологічний зміст та вимагає перегляду навчального процесу з огляду на відношення, погляди і переконання усіх зацікавлених сторін. Розробка рекомендації щодо внесення змін у навчальні програми підготовки бухгалтерів на кожному з освітніх рівнів має коригувати поточні способи навчання студентів. Вони мають отримати розуміння контексту професійної діяльності та відразу готуватись до навчання впродовж життя, як основної перспективи здобуття майстерності та запоруки кар’єрного росту.

Також існує думка, що для забезпечення якісної підготовки фахівців із обліку та оподаткування потрібно провести гармонізацію професійних та освітніх стандартів, причому освітні стандарти мають базуватись на професійних, проте випереджати їх у своїй прогресивності задля збереження конкурентоздатності випускників вищих навчальних закладів [15]. Цілком погоджуючись із авторами даного твердження, змушені констатувати, що на сьогодні професійні стандарти освіти ще не впроваджені, а тому питання отримання професійних кваліфікацій чи їх визнання залишається до кінця невирішеним, так само, як і участь у цьому процесі професійних бухгалтерських об’єднань. Звичайно, що було проведено велику селекційну діяльність із організації, реструктуризації та перетворення наукових концепцій до бухгалтерських знань академічною спільнотою, і формальна бухгалтерська освіта отримала якісні стандарти за рівнями підготовки зі спеціальності 071 “Облік і оподаткування”. Проте, для успішної реалізації передбачених стандартом очікуваних результатів навчання необхідно розробляти та реалізовувати нові підходи до методики навчання та шукати альтернативні форми освітнього процесу в стінах університету. Адже ніщо не заважає організувати дистанційні курси, навчальні семінари, навчальні лабораторії, літні табори чи інші мережеві заходи із залучення професійних бухгалтерських об’єднань.

Саме за таких обставин щоденна кропітка праця викладачів облікових спеціальностей має бути спрямована на формування перцепції студента власної освітньої траєкторії та розширення знань і навичок, які були б актуальними для сучасної бухгалтерської кар’єри. Має бути розуміння змісту підготовки здобувачів вищої освіти та усвідомлення того, які знання, уміння і навички формують технічні можливості здійснювати діяльність пов’язану з бухгалтерським обліком, а які дають перспективи до особистісного росту й самоствердження як професіонала. Окрім того, на перетині між знаннями й навичками соціальної орієнтації знаходяться уміння їх застосовувати. Ефективна реалізація програм бухгалтерської освіти залежить від синтезу трьох напрямів особистісного розвитку студента в період навчання – знання, практика й референтність, що забезпечить йому швидке входження у професійну діяльність.

Значення знань у змісті підготовки фахівців із бухгалтерського обліку не потребує визначення і є аксіоматичною складовою розвитку бухгалтерської освіти. Підходи до

визначення змісту та структури знань мають бути адаптивними та ґрунтуватись на простому принципі: знання – це інструмент, який має використовуватись у повсякденній бухгалтерській практиці. Проте знання є лише частиною змісту освіти. Не варто розраховувати на те, що невміле використання будь-якого інструмента приведе до успіху. Необхідно не тільки дати студенту знання, але навчити їх застосовувати. Більше того, жодна освітня програма, нехай і найпрогресивніша, не забезпечить випускника усіма знаннями, що можуть знадобитись у професійній діяльності, і це стосується не лише бухгалтерської освіти. Але формальна бухгалтерська освіта повинна закласти випускникам основу усвідомлення потреби в постійному навчанні та отриманні нових знань, які дозволять їм прогресувати у своєму професійному житті. Освітні програми з обліку й оподаткування паралельно з наповненням якісного змісту навчання мають бути зосереджені на процесі пошуку нових підходів до навчання, що потребує змін у дидактичному методі й дидактичних засобах.

Розвиток ширших навичок студентів бухгалтерського обліку можливий у результаті спільних зусиль заінтересованих сторін, спрямованих на корекцію навчальної діяльності за рахунок впровадження наступних заходів:

- мотивація в досягненні успіху не тільки в навчанні, але і в подальшій професійній діяльності;
- формування критичного ставлення до інформації та пошуку істинності суджень;
- розвиток схильності відстороненого сприйняття професійної діяльності від особистих уподобань чи вигоди;
- формування сталих уявлень про бухгалтерський облік як основу реєстрації взаємодії усіх елементів суспільно-економічних процесів;
- зміни в моделі проведення навчальної діяльності;
- забезпечення гнучкості освітніх програм для врахування підходів до визначення результатів навчання бухгалтерського обліку всіх зацікавлених сторін;
- підвищення тісноти взаємодії зацікавлених сторін в питанні реалізації триєдиного змісту бухгалтерської освіти – навчання, дослідження і практика;
- впровадження ефективної системи стимулювання зацікавлених сторін – студента до навчання, викладача до якості освітніх послуг, роботодавців та бізнесу до створення умов практичної підготовки та забезпечення інформацією для досліджень.

Особливість формальної бухгалтерської освіти полягає в тому, що в основі освітньої програми є навчальний план, який має часові обмеження пов'язані з граничним обсягом кредитів відведених на функціональну структуру різних видів навчального процесу. Тривалість безпосередньої взаємодії в навчальному просторі між студентом і викладачем варіюється в межах від 1/3 до 2/3 обсягу годин, відведених на один кредит, а на розвиток ширших (soft skills) навичок бухгалтерської професії відводиться 1/4 від усіх кредитів передбачених на окремому освітньому рівні. Якщо врахувати, що більшість начальних планів, через обмеження обсягу тижневого навантаження, орієнтовані на нижню межу обсягу годин, відведених на один кредит, то на формування соціальних (soft skills) навичок майбутнього фахівця чи професіонала з обліку, аналізу, аудиту й оподаткування відводиться менше 7 % часу безпосередньої взаємодії з наставником. Більше того, змістове наповнення цієї частини навчального плану, подекуди, формується в умовах невизначеності без наукового обґрунтування, методичного та практичного досвіту за методом спроб і помилок та виходячи з можливостей закладу. Якщо класичні навчальні заклади мають у своїй структурі широкий перелік освітніх та наукових спеціальностей та здатні швидко забезпечити необхідний науково-педагогічний персонал для формування соціальних навичок випускників облікової спеціальності, то профільним економічним факультетам потрібно починати практично з нуля.

У зв'язку з цим постає проблематика науково-теоретичного та методологічного забезпечення вирішення задач що стоять перед бухгалтерською освітою в умовах відхилення тренду у бік зниження популярності обліку і оподаткування серед економічних спеціальностей. Українці потрібно проводити глибокі емпіричні дослідження задля уникнення ситуації, пов'язаної зі збільшенням розриву між навчальними і професійними практиками та збереження актуальності бухгалтерської освіти для всіх зацікавлених сторін. Адже, в умовах відсутності реальної взаємодії між закладами формальної освіти, професійними організаціями та установами державного сектору неможливо однозначно дати відповідь на результативність впроваджуваних реформ саме для бухгалтерського ремесла. Та, зрештою, і неможна бути впевненим, що викладач, який усю свою трудову діяльність здійснював у сфері формальної освіти має достатньо знань та досвіду для розвитку соціальних (легких) навичок студента. І однозначно, що сам студент не може володіти предметною областю в контексті бухгалтерської освіти та здійснювати вибір дисциплін, керуючись критеріями сформованими в його уяві під впливом чинників, які ймовірно і не пов'язані з освітнім процесом.

Наразі вирішення окреслених задач може знаходитись у площині посилення методичного забезпечення бухгалтерської освіти шляхом упровадження в навчальний процес нових форм взаємодії зі студентами. Існуючий потенціал вищих навчальних закладів та готовність роботодавців сприяти постійному підвищенню кваліфікації та нести додаткові витрати на навчання та сертифікацію облікових працівників дозволяє впроваджувати навчальні програми з "коротких" освітніх курсів, спрямованих на отримання спеціалізованих фахових компетентностей в ході підвищення кваліфікації практикуючих бухгалтерів та навчання основ бухгалтерського ремесла працівників інших професій. Такі курси можуть бути реалізовані у формі навчальних семінарів, коучингів або науково-освітніх парків зі створенням мережі на основі взаємодії з бухгалтерськими професійними об'єднаннями. Такі програми легко інтегруються в бухгалтерську освіту та дозволяють також залучати студентів, які перебувають у сфері формальної освіти. Це дасть можливість раціонально використовувати кредити навчальних планів, передбачені на самостійну роботу студентів, вирішити проблему відповідності практичної підготовки вимогам бізнесу та сприятиме розширенню бази технічних знань, необхідних для професії бухгалтера.

Висновки. Теоретичне обґрунтування потенціалу реалізації альтернативних форм організації навчання університетами бухгалтерського обліку дозволяє стверджувати, що існує неоднозначна актуальність професії серед зацікавлених сторін. Зростаючі потреби у підготовці бухгалтерів, які відповідають сучасним вимогам роботодавців, як з боку державного сектору економіки, так і з боку бізнесу, не отримують належної рефлексії від закладів формальної освіти, а існування розриву між тим, що роблять бухгалтери, і тим, чого навчають викладачі бухгалтерського обліку, не сприяє популяризації бухгалтерської освіти серед здобувачів.

У сучасних умовах ключовими критеріями, що висувуються роботодавцями до професійної майстерності, є: володіння широкою базою спеціальних технічних знань та компетентностей у сфері бухгалтерського обліку, що дозволяють їх ефективно використання у професійній діяльності; швидка адаптація працівників бухгалтерії до змін інформаційних технологій і стандартів обліку; готовність до безперервного навчання протягом усього життя; навички комунікації, лідерства, здатність брати відповідальність, працювати в критичних умовах, вміння налагоджувати комунікацію в колективі, інтелектуальна допитливість, критичне мислення та інші соціальні навички.

Спільні зусилля усіх заінтересованих сторін, направлені на розвиток ширших навичок студентів облікової спеціальності, можуть бути реалізовані за умови корекції

освітньої діяльності шляхом створення навчальної програми з “коротких” освітніх курсів у тісній взаємодії з бухгалтерськими професійними об’єднаннями.

Розглядаючи проблематику об’єктивної невідповідності між необхідністю формування певних технічних (hard skills) навичок та потребою розвитку соціальних (soft skills) навичок у результатах навчання за освітніми програмами з обліку і оподаткування, варто враховувати, що посилення методичного забезпечення бухгалтерської освіти шляхом впровадження в навчальний процес нових форм взаємодії зі студентами слід спрямувати на розвиток в них бачення предметної області бухгалтерської освіти задля здійснення усвідомленого вибору освітньої траєкторії.

1. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 07.10.2021).
2. Про утворення «Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти». Постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 244. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-2015-%D0%BF/ed20190828#Text> (дата звернення 07.10.2021).
3. Шигун М.М. Професійна бухгалтерська освіта і кваліфікація: європейські орієнтири. Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія», 30 червня 2017 року, м. Тернопіль. С. 335-337. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/22443/1/335-337.pdf> (дата звернення 07.10.2021).
4. Пилипенко О. І., Юрченко О. А. Удосконалення професійної освіти бухгалтерів для дієвого функціонування системи економічної безпеки підприємств. *Статистика України*. 2020. № 2–3. С. 148-154.
5. Кулик В. А. Реформування системи бухгалтерської освіти в Україні в умовах інформатизації суспільства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2017. № 1 (79). С. 164-170.
6. Вербицька В. І. Бухгалтерська освіта в контексті інноваційного освітнього процесу. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. Випуск 2 (39). С. 52-55. URL: <http://libuzhnu.brinkster.net/cat4.aspx?seria=6>. (дата звернення 07.10.2021).
7. Зубілевич С. Міжнародні стандарти освіти як основа єдиної національної програми професійної сертифікації бухгалтерів України. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2014. № 5. С. 8-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2014_5_3 (дата звернення 07.10.2021).
8. Бондар М., Шигун М. Концепція сертифікації бухгалтерів України. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2014. № 5. С. 3-7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2014_5_2 (дата звернення 07.10.2021).
9. Метелиця В. Формування національної системи професійної сертифікації бухгалтерів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2014. № 9. С.3-9.
10. Фаріон А. І. Проблемні аспекти сертифікації бухгалтерів в Україні. Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія», 30 червня 2017 року, м. Тернопіль, С. 330-332. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/22441/1/330-332.pdf> (дата звернення 07.10.2021).
11. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 07.10.2021).
12. Ткачук, І. М. Безперервна професійна освіта як гарантія майстерності бухгалтера. *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси*. 2015. № 12 (1). С. 332-341.
13. Mariya Shygun Development of Accounting Education in the Knowledge Society *ARTECO Journal. Socio-Economic Researches and Studies*. Vol. 3 (1). Pp. 17–24,
14. Стоянова-Коваль С. С. Гейміфікація як напрямок підвищення мотивації при підготовці облікових фахівців. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Основні напрями удосконалення бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах Євроінтеграції»: присвяченої 90-річчю з дня заснування Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, 15 травня 2020 р. Харків: ХНТУСГ, 2020. С. 194-196.
15. Бондар. М.І., Бондар Т.А. Майбутнє бухгалтерської професії. Diss. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. С. 285-288. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/29634/1/285.PDF> (дата звернення 07.10.2021).

Reference

1. About higher education. The Law of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine, zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18. Accessed 07 Oct. 2021.

2. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the establishment of the “National Agency for Quality Assurance in Higher Education”. Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-2015-%D0%BF/ed20190828#Text. Accessed 07 Oct. 2021.
3. Shigun, M. Professional accounting education and qualifications: European guidelines. Diss. Ternopil, TNEU, 2017. dspace.wunu, dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/22443/1/335-337.pdf. Accessed 07 Oct.2021.
4. Pilipenko, O.I., and O.A. Yurchenko. “Improving the professional education of accountants for the effective functioning of the system of economic security of enterprises.” *Statistics of Ukraine*, no. 2–3, 2020, pp.148–154.
5. Kulik, V.A. "Reforming the system of accounting education in Ukraine in terms of informatization of society." *Scientific Bulletin PUET: Economic Sciences*, no. 1 (79), 2017, pp.164–170.
6. Verbytska, V. “Accounting education in the context of innovative educational process.” *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Pedagogy. Social Work*, no. 2, 2016, pp. 52-54.
7. Zubilevych, S. “International educational standards as the basis of a single national program of professional certification of accountants of Ukraine.” *Accounting and Auditing*, no. 5, 2014, pp. 8-15.
8. Bondar, M., and M. Shigun. “The concept of certification of accountants of Ukraine.” *Accounting and Auditing*, no. 5, 2014, pp. 3-7.
9. Metelitsa, V. “Formation of a national system of professional certification of accountants.” *Accounting and Auditing*, no. 9, 2014, pp 3-9.
10. Farion, A. Problematic aspects of certification of accountants in Ukraine. Diss. Ternopil, TNEU, 2017.
11. About higher education. The Law of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19. Accessed 07 Oct.2021
12. Tkachuk, I.M. “Continuing professional education as a guarantee of skills of an accountant.” *Economic sciences. Series: Accounting and Finance*, no. 12 (1), 2015, pp. 332-341.
13. Shygun, M. “Development of Accounting Education in the Knowledge Society.” *ARTECO Journal. Socio-Economic Researches and Studies*, no.3 (1), 2020, pp17–24
14. Stoyanova-Koval, S.S. “Gamification as a direction of increasing motivation in the training of accounting professionals.” *Proceedings of the II All-Ukrainian scientific-practical Internet conference "Main directions of improving accounting, auditing and taxation in the context of European integration"*. Kharkiv, 2020, pp. 194-196.
15. Bondar, M., and T. Bondar. The future of the accounting profession. Diss. Ternopil, TNEU, 2018.